

Sygn. akt III AUa 1098/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Michał Bober
Sędziowie:	SSA Barbara Mazur (spr.) SSA Bożena Grubba
Protokolant:	st.sekr.sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 27 czerwca 2017 r. w Gdańsku

sprawy A. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji A. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu- IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 kwietnia 2016 r., sygn. akt IV U 1058/15

oddala apelację.

SSA Barbara Mazur SSA Michał Bober SSA Bożena Grubba

Sygn. akt III AUa 1098/16

UZASADNIENIE

Wnioskodawca A. S. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w E. z dnia 23 lipca 2015 r., znak (...), odmawiającej prawa do emerytury. Skarżący domagał się zaliczenia do stażu pracy w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Z. w charakterze traktorzysty. Nadto do odwołania ubezpieczony załączył zaświadczenie wystawione przez Dyrektora Specjalizacyjnej Całodobowej Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej w E., potwierdzające jego zatrudnienie od dnia 4 listopada 1987 r. do dnia 31 marca 1993 r. na stanowisku palacza (praca nieautomatyzowana palacza kotłów typu przemysłowego) w Państwowym Domu Małego Dziecka w S..

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Pozwany powołując się na przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia

Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wskazał, że skarżący na dzień 1 stycznia 1999 r. nie spełnił przesłanki 15 letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Organ rentowy podniósł, iż przedłożone przez skarżącego dokumenty w trakcie postępowania administracyjnego nie potwierdzają jego pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy w Elblągu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2016 r. oddalił odwołanie.

U podstaw orzeczenia Sądu I instancji legły następując ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Ubezpieczony A. S. urodzony w dniu (...), w okresie aktywności zawodowej był zatrudniony:

- od dnia 1 marca 1973 r. do dnia 24 stycznia 1975 r. w Kombinacie Rolnym (...) w E. Zakład Rolny (...) na stanowisku traktorzysty,

- od dnia 25 stycznia 1976 r. do dnia 13 stycznia 1977 r. odbywał czynną służbę wojskową,

- od dnia 3 lutego 1977 r. do dnia 31 stycznia 1980 r. w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej Z. jako traktorzysta,

- od dnia 5 maja 1980 r. do dnia 1 października 1987 r. w Kombinacie Rolnym (...) w E. Zakład Rolny (...) na stanowisku traktorzysty,

- od dnia 4 listopada 1987 r. do dnia 31 marca 1993 r. w Państwowym Domu Małego Dziecka w S. jako palacz,

- od dnia 1 czerwca 1993 r. do dnia 30 czerwca 2012 r. w Kurii Diecezjalnej E. jako dozorca – konserwator.

Skarżący nie posiadał innych okresów składkowych i nieskładkowych przed 1999 r.

W dniu 29 czerwca 2015 r. skarżący wystąpił do organu rentowego z wnioskiem o ustalenie uprawnień do emerytury. Po przeprowadzonym postępowaniu wyjaśniającym, organ rentowy ustalił, że na dzień 1 stycznia 1999 r. wnioskodawca wykazał 25 letni okres ubezpieczenia, ukończył wiek 60 lat oraz złożył wniosek o przekazanie środków z Otwartego Funduszu Emerytalnego na dochody budżetu państwa, przy czym nie udokumentował 15 – letniego okresu wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. Pozwany przyjął za udowodniony okres pracy w warunkach szczególnych od dnia 1 marca 1973 r. do dnia 24 stycznia 1975 r., od dnia 5 maja 1980 r. do dnia 31 października 1987 r. w Państwowym Gospodarstwie Rolnym R., wynoszący łącznie 9 lat, 4 miesiące i 21 dni. Jako pracy w szczególnych warunkach pozwany nie uznał okresu zatrudnienia od dnia 4 listopada 1987 r. do dnia 31 marca 1993 r. w Państwowym Domu Małego Dziecka w S. w charakterze palacza kotłůw centralnego ogrzewania, wskazując, iż z dokumentów złożonych przez wnioskodawcę nie wynikało, czy wykonywał on prace palacza kotłůw typu przemysłowego. Decyzją z dnia 23 lipca 2015 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, uznając, że nie wykazał na dzień 1 stycznia 1999 r. co najmniej 15 letniego okresu zatrudnienia przy pracy w szczególnych warunkach.

Przechodząc do merytorycznego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności określił podstawę materialną rozstrzygnięcia, wskazując że zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego określonego w ust. 1a i 1b, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a, 50e i 184.

Art. 184 ust. 1 stanowi zaś, że ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz

2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Ust. 2 emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

W myśl art. 32 ust. 1 ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2 i 3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 ust. 2 i 3. Dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia (ust. 2).

Stosownie do § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U.Nr 8, poz. 43) pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Zgodnie zaś z § 3 rozporządzenia za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej „wymaganym okresem zatrudnienia”, uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia.

W myśl § 2 ust. 1 rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Zgodnie z § 2 ust. 2 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. okresy pracy m.in. w warunkach szczególnych stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w odpowiednim świadectwie, jednak świadectwo takie bądź jego brak nie jest jednak bezwzględną przesłanką ani do zaliczenia, ani do niezaliczenia danej pracy jako wykonywanej w szczególnych warunkach. Decydujące znaczenie ma zawsze fakt rzeczywistego wykonywania pracy w szczególnych warunkach, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W sądowym postępowaniu odwoławczym możliwe jest ustalenie charakteru pracy także w oparciu o inne dowody niż świadectwo z zakładu pracy, nawet jeśli pracownik go nie posiada, bądź przedkłada świadectwo nieodpowiadające określonej w przepisie formie.

Wobec tego Sąd I instancji stwierdził, iż skarżący nabyłby prawo do wcześniejszej emerytury w przypadku łącznego spełnienia przesłanek:

- ukończenia wieku 60 lat;
- legitymowania się łącznym okresem ubezpieczenia w wymiarze co najmniej 25 lat, przypadającym na dzień 1 stycznia 1999 r.;
- legitymowania się 15 letnim okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, przypadających na dzień 1 stycznia 1999 r.;
- nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu Państwa.

W dalszej części Sąd I instancji wskazał, że prawo do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stanowi w systemie emerytalnym uprawnienie wyjątkowe, związane z ujemnym oddziaływaniem zdrowotnym warunków pracy na pracownika, co uzasadnia przyjęcie obniżonego wieku

emerytalnego. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w wykazie A określa prace wykonywane w poszczególnych działach gospodarki, rolnictwa, przemysłu itp., jako podstawę prawa do emerytury. Dział XIV – Prace różne, podaje w pkt 1 „prace niezautomatyzowane palaczy i rusztowych kotłów parowych lub wodnych typu przemysłowego”.

W ocenie Sądu Okręgowego skarżący nie wykazał aby w okresie od dnia 4 listopada 1987 r. do dnia 31 marca 1993 r. w Państwowym Domu Małego Dziecka w S. wykonywał prace o takim charakterze. Z wyjaśnień ubezpieczonego wynikało, że w tym okresie obsługiwał dwa kotły typu przemysłowego, jeden wodny, drugi parowy. Kotłownia nie była w żadnym zakresie zautomatyzowana. Wszelkie prace palacze wykonywali ręcznie, zarówno wrzut węgla, jak i wywóz szlaki obydwała się taczka. Wnioskodawca był w tym okresie zatrudniony na cały etat. Z akt osobowych wnioskodawcy z tego okresu wynika, że zatrudniając się na stanowisku palacza c.o. posiadał już kwalifikacje do tego typu pracy, gdyż kurs palacza ukończył w okresie zatrudnienia w Kombinacie Rolnym (...). W aktach osobowych brak jakichkolwiek bliższych informacji na temat charakteru pracy ubezpieczonego, jak też wyposażenia kotłowni w tym okresie. Aktualnie Dyrekcja Socjalizacyjnej Całodobowej Placówki Opiekunco – Wychowawczej w E. również nie posiada żadnej dokumentacji dot. Domu Małego Dziecka w S., w tym dotyczącej kotłowni obsługiwanej przez A. S. (informacja k. 29 a.s.). Do tego Sąd I instancji zaznaczył, że wnioskodawca nie złożył żadnych wniosków dowodowych na okoliczność charakteru pracy w PDMD w S. mimo prawidłowego pouczenia go przez Sąd o ciężarze dowodu w niniejszej sprawie stosownie do art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c.

Odnosząc się do okresu zatrudnienia wnioskodawcy od dnia 3 lutego 1977 r. do dnia 31 stycznia 1980 r. w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej Z. jako traktorzysty, Sąd Okręgowy stwierdził że okres ten, po przesłuchaniu świadków W. S., M. S. oraz H. Ż. przed Sądem, nie był ostatecznie kwestionowany przez organ rentowy jako okres pracy w szczególnych warunkach.

Ze spójnych zeznań świadków wynikało, że przez cały okres zatrudnienia w RSP w Z. wnioskodawca wykonywał prace traktorzysty w transporcie oraz w polu. Większość prac skarżący wykonywał w polu - wykonywał wszystkie prace polowe - orkę, sianie, przewoził żwir, kiszonkę, inną paszę. Pomagał oborowym przy zrzucaniu paszy dla zwierząt. Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom powyższych świadków w zakresie charakteru pracy wnioskodawcy albowiem korelowały one ze sobą, tworząc spójną, logiczną całość. Z powyższych zeznań wynikało w sposób nie budzący wątpliwości, że wnioskodawca w okresie zatrudnienia w RSP Z. wykonywał prace traktorzysty, głównie pracując przy pracach polowych.

Sąd I instancji zważył, iż wykładnia językowa regulacji zawartej w wykazie A dział VIII pkt 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo - stanowiskowej oraz przy uwzględnieniu systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych wykonujących swą pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Wskazane stanowiska wymienione zostały w dziale VIII wykazu - załącznika do ww. rozporządzenia „W transporcie i łączności”, a nie w dziale X „W rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”, ani w dziale XIV „Prace różne”. Wobec tego Sąd Okręgowy uznał, że nie ma przesłanek aby przyjmować, iż wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana skutkuje szkodliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku, tak jak to dotyczy na przykład pracy „przy spawaniu” (Dział XIV poz. 12). Umieszczenie wskazanych stanowisk w dziale VIII w transporcie i łączności, mimo ujęcia pracy traktorzysty, kombajnisty lub pojazdu gąsienicowego odrębnie od pracy kierowcy samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych, łączy szkodliwość tejże pracy nie z faktem prowadzenia tychże pojazdów, lecz z faktem prowadzenia tychże pojazdów przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i łączności i obciążen psychofizycznych związanych z uczestnictwem takich pojazdów w ruchu publicznym. Obciążen, których nie ma, jak uznał ustawodawca, przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. W tym zakresie Sąd I instancji powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2005 r. wydany w sprawie II UK 136/04.

Podsumowując Sąd Okręgowy stwierdził brak podstaw do uznania, że wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach przez okres co najmniej 15 lat, zaznaczając, iż nawet gdyby przyjąć za zasadną argumentację skarżącego, że praca traktorzysty w RSP był pracą w szczególnych warunkach, to i tak łączny okres wykazany przez wnioskodawcę wyniósłby 12 lat 4 miesiące i 19 dni.

Dlatego też Sąd ten stosownie do art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie skarżącego jako bezzasadne.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł ubezpieczony, przedkładając dokumentację dotycząca pieców centralnego ogrzewania z Państwowego Domu Małego Dziecka w S..

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem nie zawiera zarzutów skutkujących uchYLENIEM, bądź zmianą zaskarżonego wyroku.

Przedmiotem sporu między stronami było, czy A. S. spełnia kumulatywne przesłanki warunkujące nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j. t. Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna), przy czym na etapie postępowania apelacyjnego sporna pozostawała przesłanka 15 - letniego okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił stan faktyczny w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, zaś w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c., nie popełnił on też błędów w rozumowaniu w zakresie zarówno ustalonych faktów, jak też ich kwalifikacji prawnej, albowiem prawidłowo zinterpretował i zastosował odpowiednie przepisy prawa. Sąd Apelacyjny podziela argumenty zawarte w uzasadnieniu Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne, nie znajdując tym samym podstawy do ponownego, szczegółowego przytoczenia dokonanych już ustaleń faktycznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998r., sygn. I PKN 339/98, opubl. OSNAPiUS z 1999 r., z. 24, poz. 776). Zdaniem Sądu II instancji również przedstawiona przez skarżącego dokumentacja na etapie postępowania apelacyjnego nie mogła podważyć prawidłowego wyroku Sądu Okręgowego, o czym szerzej w dalszej części rozważań.

W pierwszej kolejności za Sądem I instancji przypomnieć należy, że zgodnie z art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn,
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn).

Ponadto emerytura przysługuje pod warunkiem nie przystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego (ust. 2 art. 184 ustawy emerytalnej).

Stosownie natomiast do art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej dla celów ustalenia uprawnień do emerytury w wieku obniżonym z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których uprawnionym osobom przysługuje prawo do emerytury w wieku obniżonym, ustala się – jak stanowi ust. 4 art. 32 ustawy emerytalnej - na podstawie przepisów dotychczasowych.

Sąd Najwyższy w uchwale w składzie 7 sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., (III ZP 30/01, OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wskazał jako nadal stosowane „przepisy dotychczasowe” przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej rozporządzenie).

Zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia pracownik, który wykonywał wymienione w wykazie A prace w szczególnych warunkach nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla mężczyzn, ma wymagany okres zatrudnienia (25 lat), w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Zważyć należy, iż cechą niezbędną do uznania danego zatrudnienia za wykonywane w szczególnych warunkach w rozumieniu rozporządzenia jest wykonywanie pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Stanowi o tym przepis § 2 ust. 1 rozporządzenia, wskazując przez to, że intencją ustawodawcy było zawężenie zakresu okresów szczególnych tylko do tych okresów zatrudnienia, w których praca była faktycznie wykonywana, a nie do samego pozostawania w zatrudnieniu. Na poparcie powyższego powołać należy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1997 r. (II UKN 417/97, OSNP 1998/21/638), który wskazał, iż nie korzysta z uprawnienia do emerytury przy niższym wieku emerytalnym pracownik, który nie udowodnił, że wykonywał pracę w szczególnych warunkach i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Podkreślić tu należy, iż obniżenie wieku emerytalnego niektórym grupom zawodowym uzasadnia się właśnie narażeniem tych osób na szybsze niż przeciętne zrealizowanie się emerytalnego ryzyka z powodu wystąpienia w ich zawodach czynników negatywnych (najczęściej szkodliwych dla zdrowia lub obniżających sprawności psychofizyczne), które doprowadzają do wcześniejszej - niż powszechnie - utraty sił do wykonywania dotychczasowej pracy. Stąd też prawo do emerytury w wieku niższym nie jest tu przywilejem, lecz co do zasady wynika ze szczególnych właściwości wykonywanej pracy. Jest to zatem wiek normalny dla niektórych grup zawodowych (tak m.in. K. Antonów [w:] K. Antonów, M. Bartnicki, ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Komentarz ABC 2009 r.).

Ponadto Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, (Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 2010 r., Nr 23-24, poz. 281) wskazał, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy (rzeczywiście wykonywanych zadań pracowniczych). W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 4 października 2007 r., I UK 111/07; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008, nr 21-22, poz. 329; z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405; z dnia 22 kwietnia 2011 r., I UK 351/10, LEX nr 863944; z dnia 26 maja 2011 r., II UK 356/10, LEX nr 901608; z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002; z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

Stosownie do zapisu działu XIV poz. 1 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. jako prace w szczególnych warunkach uznawane są prace nieautomatyzowane palaczy i rusztowych kotłów parowych lub wodnych typu przemysłowego. Oznacza to, że nie każda praca na stanowisku palacza jest pracą w szczególnych warunkach, ale tylko praca palacza nieautomatyzowanego kotła parowego lub wodnego typu przemysłowego.

Celem ustalenia powyższej okoliczności względem okresu zatrudnienia skarżącego w Państwowym Domu Małego Dziecka w S. (od dnia 4 listopada 1987 r. do dnia 31 marca 1993 r.) w charakterze palacza, Sąd Apelacyjny przeprowadził uzupełniające postępowanie dowodowe, stosownie do art. 382 k.p.c., poprzez dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z dziedziny ciepłownictwa, z uwzględnieniem dokumentacji załączonej przez ubezpieczonego do apelacji i zeznań złożonych na etapie postępowania apelacyjnego.

Biegły sądowy (mgr inż. P. G.) w swojej opinii stwierdził, iż kotły obsługiwane przez skarżącego w spornym okresie – jak twierdzi ubezpieczony, tożsame z przedłożoną dokumentacją z 1976 r.) były co prawda kotłami niezautomatyzowanymi, niemniej jednak nie były to kotły przemysłowe, określone w dziale XIV, poz. 1 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia ww. z 1983 r. (opinia k. 84-91, zeznania biegłego e-protokół z dnia 27 czerwca 2017 r.). W ocenie Sądu II instancji opinia biegłego w tym zakresie zasługuje na uwzględnienie, jednakże z uwzględnieniem poniższego.

Sąd Apelacyjny wskazuje, iż definicji kotła parowego lub wodnego typu przemysłowego nie zawiera rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. ani żaden przepis ustawowy. Dlatego też w tej kwestii pomocniczo należy odwołać się Polskiej Normy Normalizacyjnej PN - 70/H - 83136 określającej parametry techniczne kotła typu przemysłowego. Podobne stanowisko zostało wyrażone przez podsekretarza stanu w Ministerstwie Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w piśmie z dnia 14 listopada 1985 r., znak W-6162-1786/AL./85, skierowanym do podsekretarza stanu w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej, w którym stwierdzono, że zgodnie z Polską Normą - PN-70/H-83136 (obecnie norma ta jest już wycofana), określającą pojęcie kotłów grzewczych oraz ich parametry - jako nie zautomatyzowane kotły parowe lub wodne typu przemysłowego należy rozumieć urządzenia z paleniskiem, przeznaczone do wytwarzania pary lub podgrzewania wody ciepłem wywiązującym się w procesie spalania paliwa, których moc przekracza 1 MW, przy czym w kotłach wodnych temperatura wody na wylocie przekracza 388K (115°C), a w kotłach parowych ciśnienie pary przekracza 70 k.p.a. (ok. 0,7 at.). Takie też parametry kotła parowego lub wodnego typu przemysłowego przyjmowane są powszechnie w orzecznictwie sądów apelacyjnych (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 września 2016 r., III AUa 703/16, LEX nr 2151542 oraz z dnia 15 grudnia 2015 r., III AUa 1211/15, LEX nr 1960785; Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 13 października 2015 r., III AUa 1834/14, LEX nr 1842169; Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 6 listopada 2013 r., III AUa 920/13, LEX nr 1388871).

Kotłem typu przemysłowego nie jest jedynie kocioł umiejscowiony w ciągu technologicznym danego zakładu pracy, którego praca ma zasadniczo dostarczać temu zakładowi energii w postaci pary (np. poruszającej rozmaite urządzenia i maszyny) lub gorącej wody wykorzystywanej w procesie produkcji. Kotły (piece) typu przemysłowego występują nie tylko w procesie produkcji i mogą być one wykorzystywane w celach użytkowych do ogrzewania pomieszczeń (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2016 r., II UK 451/15 (niepublikowanym) oraz z dnia 20 marca 2013 r., I UK 517/12, LEX nr 1383245). Istotne jest jednak, aby posiadały zbliżone parametry techniczne do tych stosowanych w ciągu technologicznym. Pod poz. 1 działu XIV załącznika A do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. wymienione są bowiem prace nie zautomatyzowane palaczy i rusztowych kotłów parowych lub wodnych typu przemysłowego. Wobec tego, jeżeli obsługiwane przez palaczy kotły nie zautomatyzowane odpowiadają parametrom kotłów typu przemysłowego oraz prace przy ich obsłudze - przez zatrudnionego na stanowisku palacza - były wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na tym stanowisku, to powinny one zostać uznane za prace w szczególnych warunkach. Pomędzy kotłami typu przemysłowego, a kotłami grzewczymi występuje szereg różnic wynikających z parametrów technicznych, użycia danego paliwa. Z tego względu ustawodawca w załączniku A do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. nie zaliczył do prac w szczególnych warunkach każdej pracy palacza, a jedynie prace nie zautomatyzowane palaczy i rusztowych kotłów parowych lub wodnych typu przemysłowego. Istotne jest zatem odniesienie się do parametrów, cech właściwych dla kotłów typu przemysłowego, które określała Polska Norma Normalizacyjna PN - 70/H - 83136. Synonimem słowa "typ" jest bowiem słowo "rodzaj", co oznacza "gatunek czegoś wyróżniany ze względu na pewne cechy" (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 stycznia 2017 r. I UK 498/15, LEX nr 2216100). Stąd rozpoznając sprawę, przy badaniu rodzaju kotłów obsługiwanych przez ubezpieczonego, nie można było poprzestać na twierdzeniu biegłego, iż rodzaj kotła przemysłowego należy odnieść jedynie do miejsca umiejscowienia tego kotła w danym obiekcie.

Wobec tego mając na uwadze zgromadzony materiał dowodowy, nie budziło wątpliwości, iż kotły obsługiwany przez skarżącego w spornym okresie nie były kotłami przemysłowymi. Do tego rodzaju kotłów nie można zaliczyć kotłów typu RSW-320 i RSW-150, których parametry nie kwalifikują się do kotłów przemysłowych przedstawionych powyżej. Na uwagę zasługuje również, iż zgodnie z zeznaniami skarżącego posiadał on uprawnienia do zatrudnienia przy eksploatacji urządzeń energetycznych w zakresie palacza kotłów wodnych niskotemperaturowych do 100 (°C) i parowych niskociśnieniowych do 007 NPA (e-protokół rozprawy Sądu Okręgowego z dnia 26 kwietnia 2016 r.). Tego rodzaju informacje znajdują również potwierdzenie w przedłożonej - z apelacją - dokumentacji dotyczącej kotłów. Jako zapotrzebowanie ciepłej wody wskazywano na temperaturę 55 (°C), z kolei w wyliczeniach zapotrzebowania ciepła i powierzchni grzejników temperaturę w poszczególnych pomieszczeniach określono od 5 do 25 (°C).

Zatem odnosząc się do parametrów kotłów obsługiwanych przez ubezpieczonego w spornym okresie, mając na uwadze przy tym również opinię biegłego sądowego, brak było podstaw do uznania tych kotłów jako kotły przemysłowe, określone w określone w dziale XIV, poz. 1 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia ww. z 1983 r. Stąd też okres ten nie mógł zostać uwzględniony do stażu pracy w warunkach szczególnych, przy ustaleniu uprawnień skarżącego do dochodzonej emerytury.

Przy tym zaznaczenia wymaga, iż celem powołania dowodu z opinii biegłego nie jest ustalenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia, lecz udzielenie sądowi wiadomości specjalnych w takich kwestiach, których wyjaśnienie przekracza zakres wiedzy wynikający z doświadczenia życiowego osób posiadających wykształcenie ogólne. Nie jest natomiast takim celem rozstrzygnięcie zagadnień prawnych, ustalenie obowiązującego stanu prawnego lub zasad stosowania i wykładni prawa (por. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2017 r., I CSK 447/15). Z tego względu biegły w niniejszej sprawie zobowiązany był jedynie do udzielenia informacji w kwestii rodzajów kotłów obsługiwanych przez skarżącego, a nie zajmowania stanowiska w zakresie spełnienia przesłanek do przyznania świadczenia emerytalnego. Wnioski biegłego w tym zakresie zupełnie są nieuprawnione. Przy tym na uwagę zasługuje, iż biegły prezentuje chybioną interpretację prawną, wskazując na możliwość zaliczenia do stażu pracy w warunkach szczególnych okresów pracy palaczy kotłów niezautomatyzowanych, pomijając zupełnie, iż ustawodawca ograniczył krąg takich osób uprawnionych do obsługi kotłów typu przemysłowego.

Tak poczynione rozważania są wystarczające do uznania, iż ubezpieczony nie wykazał, że przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał pracę w warunkach szczególnych ujętą w wykazie A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z 1983 r., przez co najmniej 15 lat. Sąd Okręgowy słusznie bowiem stwierdził, iż nawet podzielając stanowisko skarżącego odnośnie pozostałych okresów zatrudnienia skarżącego – na stanowisku traktorzysty, czego nie można uczynić – nie wykazałby on wystarczającego okresu pracy w warunkach szczególnych. Wobec tego czynienie dogłębnych rozważań w tym zakresie okazało się bezprzedmiotowe. Niemniej jedynie marginalnie Sąd Apelacyjny wskazuje, iż prace na stanowisku traktorzysty wykonującego w większości prace polowe, a nie w transporcie nie są pracami zaliczanymi do pracy w warunkach szczególnych. Precyzując w tym przedmiocie rozważania Sądu Okręgowego, Sąd odwoławczy nie można zatem swobodnie, czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/98, LEX nr 518067; dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638; z dnia 19 maja 2011 r. M III UK 174/10, LEX nr 901652 i z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002). Jak wyjaśniał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13 (LEX nr 1467147) - odnosząc się bezpośrednio do zatrudnienia na stanowisku traktorzysty - „o ile można się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez ubezpieczonego, jako kierowcę ciągników, można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych działem VIII poz. 3 wykazu A mimo, że pracował on w spółdzielni rolniczej, a nie w przedsiębiorstwie transportowym, to nie ma żadnych podstaw do potraktowania prac polowych, jako prac w transporcie. Wymienienie w wykazie A, dziale VIII pod pozycją 3 prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach, a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych, bez względu na miejsce i rodzaj, zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Nie można zatem uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą „w

transporcie”, nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe. Dla zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika, jako wykonywanej w warunkach szczególnych, istotne znaczenie ma to, czy była ona wykonywana w transporcie, czy w ramach rolniczych prac polowych”. Tożsame stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2016 r. (II UK 397/15, LEX nr 2177089), wskazując, iż usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości i przypisanie ich do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale gospodarki jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi (branży) gospodarki ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym. Nie można więc przyjąć, że istotny dla stwierdzenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest wyłącznie rodzaj tej pracy, a bez znaczenia pozostaje okoliczność zatrudnienia pracownika w określonym sektorze gospodarki. Biorąc pod uwagę treść art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości psychofizycznej dla zdrowia ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki.

Z poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń wynika, iż skarżący w takcie zatrudnienia w charakterze traktorzysty wykonywał większość prac polowych, co wynikało jednoznacznie z zeznań skarżącego i świadków. W świetle tak ustalonego stanu faktycznego przy uwzględnieniu aktualnego poglądu Sądu Najwyższego zaprezentowanego m.in. w wyrokach z dnia 15 listopada 2016 r. (II UK 397/15, LEX nr 2177089), z dnia 25 października 2016 r. (II UK 352/15, LEX nr 2171114), z dnia 13 lipca 2016 r. (I UK 218/15, LEX nr 2108499), z dnia 5 maja 2016 r. (III UK 131/15, LEX nr 2057631), z dnia 5 maja 2016 r. (III UK 121/15, LEX nr 2080883), z dnia 13 sierpnia 2015 r. (II UK 298/14, LEX nr 1797093), z dnia 3 grudnia 2013 r. (I UK 172/13, LEX nr 1467147), z dnia 5 maja 2016 r. (III UK 132/15, LEX nr 2052411) oraz z dnia 8 października 2014 r. (III UK 21/14, LEX nr 1537561) Sąd odwoławczy stanął na stanowisku, że okresy pracy skarżącego w charakterze kierowcy ciągnikowego nie mogą zostać zaliczone do stażu tzw. „szczególnego”. Jak wyjaśniono bowiem wyżej, praca skarżącego była nierozdzielnie związana z wykonywaniem co do zasady wszelkich prac polowych. Ubezpieczony w niewielkim stopniu świadczył pracę w transporcie. Wobec tego niekwestionowanym było - również przez skarżącego - iż wykonywanie pracy w transporcie należało do rzadkości, albowiem przeważająca część powierzonych mu obowiązków wiązała się z koniecznością poruszania się ciągnikiem po polu.

Nadto z ustaleń poczynionych w niniejszej sprawie wynika, że ubezpieczony był zatrudniony w spornym okresie jako traktorzysta przy wykonywaniu prac polowych w zakładzie rolniczym, czyli w dziale rolnictwo (wykaz A dział X „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywcym”), a nie w dziale VIII „w transporcie i łączności”. Wykładnia językowa regulacji zawartej w wykazie A, dział VIII, poz. 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie a priori pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych wykonujących pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Stanowiska te wymienione zostały w dziale VIII wykazu A dotyczącym prac „w transporcie i łączności”, a nie w dziale X obejmującym prace „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywcym”. Nie ma przesłanek, aby z góry zakładać, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach - niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana - związane jest z taką samą szkodliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku. Umieszczenie stanowiska kierowcy ciągnika w dziale VIII „w transporcie i łączności”, mimo ujęcia pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych (poz. 3) odrębnie od pracy kierowców samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych (poz. 2), łączy szkodliwość tej pracy nie z samym faktem prowadzenia tych pojazdów, lecz z faktem prowadzenia ich przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i obciążień psychofizycznych, których nie ma - jak uznał ustawodawca - przy

wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. O ile można by się zgodzić, że niektóre prace transportowe wykonywane przez wnioskodawcę jako traktorzystę, np. w okresie zimowym, można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych działem VIII poz. 3 wykazu A - mimo że pracował on w zakładzie rolniczym, a nie w przedsiębiorstwie transportowym - o tyle nie ma podstaw do potraktowania prac polowych jako prac w transporcie. Uwzględnienie w wykazie A, dziale VIII pod poz. 3 prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek innych zadaniach (rodzaju pracy) niż zadania transportowe. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce ich wykonywania i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można uznać, że praca traktorzysty jest zawsze pracą „w transporcie”, także wówczas, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika rolniczego prace polowe (np. sieje, orze, nawozi, spulchnia glebę itp.).

Odmowa zakwalifikowania, jako wykonywanej w szczególnych warunkach, pracy traktorzysty (kierowcy ciągnika rolniczego) w trakcie prac polowych, a nie w transporcie, odpowiada rozumieniu tych przepisów przedstawionemu już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411 oraz z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499) i podzielanemu przez Sąd meriti.

Podsumowując, Sąd Apelacyjny zważył, iż ubezpieczony nie legitymuje się stażem pracy wykonywanej w warunkach szczególnych w łącznej liczbie 15 lat, a tym samym nie spełnił kumulatywnie wszystkich przesłanek wymienionych w art. 184 w zw. z art. 32 ustawy emerytalnej w zw. z § 2 i § 4 rozporządzenia rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., nr 8, poz. 43), a skoro tak to nie jest uprawniony do emerytury w wieku obniżonym.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

SSA Barbara Mazur SSA Michał Bober SSA Bożena Grubba